

Katonai puccs Nigerben – mit lép az Európai Unió?

Július közepén Niger katonai vezetése puccsot hajtott végre a demokratikusan megválasztott elnök, Mohamed Bazoum ellen. Az erőszakos katonai hatalomátvétel akár regionális háborúvá is fajulhat. A katonai junta erőszakos hatalomátvételével az uniós intézmények is kiemelten foglalkoznak; augusztus 30–31-én a védelmi és külügyminiszterek tanácsa, augusztus 30-án pedig az EP illetékes bizottságai vitatták meg a kialakult helyzetet és a lehetséges cselekvési lehetőségeket. Mi várható most az urántermelés miatt is kiemelkedő fontosságú országban, és mit fog tenni az Európai Unió a helyzet kezelése érdekében?

A világ egyik legszegényebb országának számító Nigerben ez volt az ötödik sikeres katonai puccs azóta, hogy 1960 kikiáltották függetlenségüket Franciaországtól. 2010-től kezdődően indult el Niger a demokrácia útján, a most eltávolított Bazoum pedig az ország történetének első olyan demokratikusan választott elnöke, akinek elődje nem katonai puccsot követően került hatalomra. Ennek a folyamatnak vetett véget az elnököt megpuccsoló és azóta magát az ország vezetőjének kikiáltó Abdourahamane Tchiani, aki korábban Bazoum elnök testőrségének parancsnoka volt.

A Száhel-övezetben található Niger jelentősége többértű: az Európai Unióba importált uránium számottevő része, hozzávetőleg negyede innen származik,¹ jelentős francia katonai jelenlét van az országban, és a terrorizmus fontos színhelye is egyben. Franciaországnak komoly érdekeltségei vannak Nigerben, azonban jelentős feszültség gyülemlett fel Párizssal szemben az elmúlt években (Bazoum többször is betiltott franciaellenes tüntetéseket).² A korábbi francia gyarmat fővárosában heves tüntetések zajlottak Franciaország nagykövetségénél.³

Az ország viszonylagos stabilitása 2010 és 2023 között a régiót folyamatosan terhelő katonai puccsok miatt is fontos volt a nyugati hatalmaknak.⁴ 2021-ben

¹ LEALI 2023.

² ISSOUFOU–OCHIENG 2023.

³ *France Warns Attacks on Its Interests in Niger Will Not Be Tolerated* 2023.

⁴ KOTTÁSZ 2023.

Guineában, Maliban és Szudánban is katonai hatalomátvétellel buktattak kormányt, 2022-ben pedig Burkina Faso két puccson is átesett. A napokban pedig Gabonban is katonai puccs tört ki.⁵ Ezek közül számos puccs során éppen az islamistákkal szembeni félelem miatt vette át a hadsereg a hatalmat,⁶ ahogy Nigerben is erre hivatkozott a katonai junta.⁷

Ahogy számos környékbeli országban,⁸ a puccs kapcsán Nigerben is aktívan megjelent az orosz befolyás kérdése. A tüntetések során nagy számban jelentek meg orosz zászlók, a junta pedig a Wagner-csoporttól kért segítséget (korábban a mali és Burkina Faso-i puccsok után az oroszok segítségével úzték ki a francia csapatokat az országból).⁹ Ennek ellenére az amerikai kormány és egyéb szereplők véleménye szerint nem Oroszország vagy a Wagner-csoport idézte elő a helyzetet,¹⁰ azonban jelentősen profitálhatnak belőle – annak ellenére, hogy Szergej Lavrov orosz külügyminiszter is a puccs ellen szólalt fel.¹¹

Az Európai Unió mintájára felépülő térségi gazdasági együttműködés, az ECOWAS (Nyugat-Afrikai Országok Gazdasági Közössége) ultimátumot adott a katonai juntának a rend visszaállítására, kilátásba helyezve a katonai beavatkozást. Az ECOWAS korábban több alkalommal is beavatkozott a tag-országokban.¹²

A puccs heves nemzetközi reakciókat váltott ki, több ország és nemzetközi szervezet is szankciókat jelentett be a hatalmat megragadó katonai junta ellen. Emmanuel Macron francia elnök minden fejlesztési és egyéb támogatást felfüggesztett,¹³ az Egyesült Királyság szintén azonnal felfüggesztette a hosszú távú fejlesztési támogatások kifizetését.¹⁴ Az Európai Unió nevében Josep Borrell külügyi és biztonságpolitikai főképviselő jelentette be, hogy az EU nem ad több pénzt Nigernek, ameddig nem engedik szabadon az elnököt, és nem állítják vissza a törvényes rendet az országban. A többi uniós tagállamhoz hasonlóan Magyarország is kiállt a megpuccsolt nigeri elnök mellett.¹⁵ A szankcióknak

⁵ *Katonai puccs történt Gabonban* 2023.

⁶ SHARP 2023.

⁷ MORTIMER 2023.

⁸ ISSOUFOU–OCHIENG 2023.

⁹ MEDNICK 2023; ISSOUFOU–OCHIENG 2023.

¹⁰ BANFIELD–NWACHI 2023; SHARP 2023.

¹¹ Reuters 2023.

¹² KÖRÖMI 2023.

¹³ *France Warns Attacks on Its Interests in Niger Will Not Be Tolerated* 2023.

¹⁴ JONES 2023.

¹⁵ KULI 2023.

azért is van jelentőségük, mert Niger rendkívüli mértékben függ a nyugati támogatásoktól.¹⁶

A történéseket az Európai Unió intézményei is kiemelt figyelemmel követték. Augusztus 30-án az Európai Parlament külügyi bizottsága (AFET),¹⁷ biztonság- és védelempolitikai albizottsága (SEDE),¹⁸ valamint fejlesztési bizottsága (DEVE)¹⁹ közös meghallgatást szervezett a kérdésről.²⁰ A meghallgatáson *Richard Young*, az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) Nyugat-Afrika-részlegének vezetője tájékoztatta a képviselőket a legfrissebb fejleményekről. A szakember szerint több tényezőre érdemes figyelemmel lenni a nigeri helyzet értékelésénél. Egyrészt a junta az elmúlt hetekben jelentősen megerősítette a pozícióit, a katonai vezető új kormányt nevezett ki, Franciaországgal pedig felmondta a korábbi védelmi megállapodást. Másrészt az ECOWAS katonai szerepe is jelentős befolyásoló tényező a konfliktusban, hiszen a katonai beavatkozás – amellyel a szervezet fenyegetett, és amelyet korábban is többször alkalmazott a térségben – a konfliktus kapcsán tett jövőbeli lépések szempontjából egy életszerű következménynek tűnik. Harmadrészt Young felhívta a figyelmet az Amerikai Egyesült Államok szerepére és eddig tett lépéseire. Augusztus elején Niger fővárosába látogatott az amerikai külügyi tárca politikai ügyekért felelős államtitkára, Victoria Nuland,²¹ aki a hatalmat átvevő katonai junta több parancsnokával is egyeztetett (nem találkozhatott azonban az elmozdított Bazoum elnökkel). Ahogy erre Young is felhívta a figyelmet, az Egyesült Államok óvakodott a puccs mint kifejezés használatától,²² ami Young szerint annak a jele, hogy az amerikai fél próbálja megőrizni stratégiai érdekeit. Negyedrészt fontos szerepük van a független közvetítők bevonásának a konfliktus kezelésébe, akik a kétsávós diplomáciát próbálják alkalmazni. Az ötödik befolyásoló tényező Young szerint az, hogy az Európai Unió mit fog tenni a konfliktus rendezése érdekében. Felhívta rá a figyelmet, hogy az EU 27 tagállama egységesen állt ki a nigeri katonai puccs ellen.

Young ezt követően összefoglalta az unió vezetése által kijelölt irányvonalat, ami a maximális nyomásgyakorlás stratégiájának alkalmazásában áll. Ennek értelmében egyrészt az EU folytatja az ECOWAS lehető legteljesebb

¹⁶ KOTTÁSZ 2023.

¹⁷ Európai Parlament [é. n. c].

¹⁸ Európai Parlament [é. n. a].

¹⁹ Európai Parlament [é. n. b].

²⁰ Európai Parlament 2023.

²¹ MTI 2023.

²² U.S. Department of State 2023.

támogatását, a Nigernek nyújtott pénzügyi és katonai támogatásokat felfüggesztették, azonban a humanitárius segítségnyújtást – a nigeri lakosság szenvedéseinek mérséklése érdekében – továbbra is fenntartják. A maximális nyomásgyakorlás stratégiája magában foglalja továbbá az uniós korlátozó intézkedések rendszerének alkalmazását, valamint azt, hogy az EU megvizsgálja, miként támogatható a katonai műveletek sora. A további lépéseket az befolyásolja, hogy a maximális nyomásgyakorlás stratégiája milyen eredményeket ér el. Ha szükségesnek bizonyul a katonai beavatkozás, és az ECOWAS ehhez támogatást kér az uniótól, akkor a tagállamokra hárul az ezzel kapcsolatos politikai döntés meghozásának terhe.

Ezt követően az egyes EP-képviselők kaptak szót és vetettek fel érdemi kérdéseket. Tonino Picula (Horvátország, S&D) szerint az EU egyre rosszabb hírnek örvend Afrikában, és azon belül is a Száhel-övezetben. Kérdésként tette fel, hogy miként lehet újjáépíteni a bizalmat a gyarmatosító múlt ellenére, valamint fellépni az orosz befolyás ellen a térségben. Javier Nart (Spanyolország, Renew) arról számolt be, hogy rendszeresen egyeztet az elmozdított Bazoum elnökkel, aki arról tájékoztatta, hogy a konfliktus elsősorban a kőolaj feletti ellenőrzésről szól. A katalán Jordi Solé (Spanyolország, Zöldek/EFA) szerint komoly dilemmával néz szembe az unió; ha ugyanis szükség lesz katonai beavatkozásra, akkor regionális katonai konfliktus törhet ki, ha viszont nem történik meg a katonai beavatkozás, akkor az EU vezetése lényegében elfogadja a puccsot, ezzel pedig a Nyugat utolsó szövetségese tűnik el a régióban, ami lehetőséget teremt további hatalmi beavatkozások, elsősorban az orosz térnyerés előtt. Kérdésként tette fel, hogy támogathat-e az EU nyíltan egy katonai beavatkozást, ebben az esetben ugyanis viselni kell ennek a politikai felelősségét.

A nigeri helyzetet augusztus 30-án és 31-én a védelmi²³ és külügyminiszterek informális tanácsülésén is tárgyalták Toledóban.²⁴ A miniszterek arról határoztak, hogy követni fogják az ECOWAS által kiszabott szankciós intézkedéseket.²⁵ Josep Borrell továbbá egy olyan jogszabályi keret kialakítására tett javaslatot, amely lehetővé teszi az önálló uniós szankciók kivetését a puccsistákkal szemben. Borrell továbbá nem utasította el az EU által is finanszírozott katonai beavatkozás lehetőségét sem.²⁶

²³ Spanish Presidency of the Council of the European Union 2023a.

²⁴ Spanish Presidency of the Council of the European Union 2023b.

²⁵ BRZOWSKI 2023.

²⁶ BRZOWSKI 2023.

Katonai puccs Nigerben – mit lép az Európai Unió?

Az Európai Unió vezetése és tagállamai komoly problémával néznek szembe, a tét ugyanis nem csupán a nigeri törvényes rezsim helyreállítása, hanem a teljes Száhél-övezet stabilitása. Az elmúlt évek régióból származó tapasztalatai arra sarkallhatják az európai vezetőket, hogy értékeljék át a térséggel kapcsolatos politikájukat, ellenkező esetben jelentős mértékben szorulhatnak háttérbe az európai érdekek, miközben a Száhelt érintő nehézségek okozta kihívások elsősorban az Európai Uniót terhelik az övezetből áramló migrációs nyomás formájában.

2023. szeptember 1.

Felhasznált irodalom

- BANFIELD-NWACHI, Mabel (2023): Russia-Ukraine War: Kyiv Claims to Have Foiled Russian Hacking of Armed Forces Combat System – as It Happened. *Theguardian.com*, 2023. augusztus 8. Online: www.theguardian.com/world/live/2023/aug/08/russia-ukraine-war-live-updates-moscow-missile-attack-pokrovsk-injuries-deaths?page=with:block-64d27b8e-8f083b553df02dd4#block-64d27b8e8f083b553df02dd4
- BRZOWSKI, Alexandra (2023): EU Mulls Sanctions Against Niger Junta. *Euractiv.com*, 2023. augusztus 30. Online: www.euractiv.com/section/africa/news/eu-mulls-sanctions-against-niger-junta/
- Európai Parlament [é. n. a]: Biztonság- és Védelempolitikai Albizottság. Online: www.europarl.europa.eu/committees/hu/sede/home/highlights
- Európai Parlament [é. n. b]: Fejlesztési Bizottság. Online: www.europarl.europa.eu/committees/hu/deve/home/highlights
- Európai Parlament [é. n. c]: Committee on Foreign Affairs. Online: www.europarl.europa.eu/committees/en/afet/home/highlights
- Európai Parlament (2023): Draft Agenda. Online: http://redmapl3.europarl.europa.eu/Red-mapFront/media/reds_iCmOj/AFET-OJ-2023-08-30-1/AFET-OJ-2023-08-30-1_en.pdf
- France Warns Attacks on Its Interests in Niger Will Not Be Tolerated (2023). *Euronews.com*, 2023. július 30. Online: www.euronews.com/2023/07/30/france-warns-attacks-on-its-interests-in-niger-will-not-be-tolerated
- ISSOUFOU, Tchima Illa – OCHIENG, Beverly (2023): Niger Coup: Why Some People want Russia In and France Out. *Bbc.com*, 2023. augusztus 1. Online: www.bbc.com/news/world-africa-66365376
- JONES, Sam (2023): Niger Coup: Britain Cuts Aid and Neighbours 'May Use Force' to Restore President. *Theguardian.com*, 2023. július 31. Online: www.theguardian.com/world/2023/jul/30/niger-coup-west-african-states-reinstatement-president-mohamed-bazoum
- Katonai puccs történt Gabonban. *Infostart.hu*, 2023. augusztus 30. Online: <https://infostart.hu/kulfold/2023/08/30/katonai-puccs-tortent-gabonban>
- KOTTÁSZ, Zoltán (2023): Niger: New Epicentre of Western Troubles: An Interview with Viktor Marsai. *Europeanconservative.com*, 2023. augusztus 13. Online: <https://europeanconservative.com/articles/interviews/niger-new-epicentre->

- of-western-troubles-an-interview-with-viktor-marsai/?fbclid=IwAR24wRGBMLe5JcpL-wt-HjOgC7g9sgpx_x0YWnxxfkCPRXy7Dh8AqxOUoSqw_aem_ATPeQqU1F-UNYNasQWk-HdAFl2ZsqliQg9-_DUgQvWO-85SwteMudywrYgEa4pUR7meV2gyk29_6SZdzK_Jd9K7e-
- KÖRÖMI Csongor (2023): Oroszok, franciák, amerikaiak: a nigeri puccs nem véletlenül ennyire fontos mindenkinek. *Telex.hu*, 2023. augusztus 11. Online: <https://telex.hu/kul-fold/2023/08/11/niger-katonai-puccs-szahel-ovezet-ecowas-nigeria-nyugat-afrika-mali-oroszország-wagner>
- KULI Orsolya (2023): A magyar kormány kiáll a nigeri elnök mellett. *Index.hu*, 2023. július 30. Online: <https://index.hu/belfold/2023/07/30/szijjarto-peter-niger-elnok-diplomacia/>
- LEALI, Giorgio (2023): Niger Coup Sparks Concerns about French, EU Uranium Dependency. *Politico.eu*, 2023. július 31. Online: www.politico.eu/article/niger-coup-spark-concerns-france-uranium-dependency/
- MEDNICK, Sam (2023): Niger's Junta Asks for Help from Russian Group Wagner as it Faces Military Intervention Threat. *Apnews.com*, 2023. augusztus 6. Online: <https://apnews.com/article/wagner-russia-coup-niger-military-force-e0e1108b58a9e955af465a3efe6605c0>
- MORTIMER, Gavin (2023): Is France's Loss Russia's Gain in Niger? *Spectator.co.uk*, 2023. augusztus 1. Online: www.spectator.co.uk/article/is-frances-loss-russias-gain-in-niger/
- MTI (2023): Amerikai csúcscsdiplomata igyekszik csillapítani a kedélyeket Nigerben. *Portfolio.hu*, 2023. augusztus 8. Online: www.portfolio.hu/global/20230808/amerikai-csucsdiplomata-igyekszik-csillapitani-a-kedelyeket-nigerben-632321
- Reuters (2023): Russia's Lavrov Says Constitutional Order in Niger should be Restored – TASS. *Reuters.com*, 2023. július 27. Online: www.reuters.com/article/niger-security-russia-lavrov-idAFS8N39B06R
- SHARP, Alexandra (2023): Niger's Coup Is West Africa's Biggest Challenge Yet. *Foreignpolicy.com*, 2023. augusztus 4. Online: <https://foreignpolicy.com/2023/08/04/niger-coup-ecowas-military-intervention-mali-burkina-faso-nigeria-wagner/>
- Spanish Presidency of the Council of the European Union (2023a): Informal Ministerial Meeting on Defence. 2023. augusztus 30. Online: <https://spanish-presidency.consilium.europa.eu/en/events/informal-meeting-of-defence-ministers-29-308/>
- Spanish Presidency of the Council of the European Union (2023b): *Informal Ministerial Meeting on Foreign Affairs – Gymnich*. 2023. augusztus 31. Online: <https://spanish-presidency.consilium.europa.eu/en/events/informal-ministerial-meeting-on-foreign-affairs-gymnich-30-318/>
- U.S. Department of State (2023): *Acting Deputy Secretary of State Victoria Nuland on the Situation in Niger*. 2023. augusztus 7. Online: www.state.gov/acting-deputy-secretary-of-state-victoria-nuland-on-the-situation-in-niger/